

Rácz András

Adalékok az iráni katonai fejlesztések háttéréhez

A különböző iráni katonai fejlesztési programokról egyre több a híradás mind a külföldi, mind a magyar sajtóban. Jelen cikk szerzője ezeknek az információknak az értelmezéséhez kíván segítséget nyújtani.

Az Irak ellen vívott nyolcéves háború 1988-as befejezése, és főleg Khomeini ajatollah halála komoly változást hozott az Iráni Iszlám Köztársaság biztonság- és védelempolitikájában. Az „iszlám forradalom exportja”, azaz az 1979-es változások ideológiájának erőszakos terjesztése lekerült a napirendről, és fokozatosan felváltotta egy alapvetően önvédelemre történő be rendezkedés. A biztonságpolitikai irányváltásnak több oka is volt. Egyrészt az Irak elleni háború mind élőerőben, mind gazdaságilag a végsőkéig kimerítette az ország tartalékait. Ugyanakkor az is nyilvánvalóvá vált, hogy az először csak az Egyesült Államok által meghirdetett, majd az ENSZ Biztonsági Tanácsa által megerősített szankciók miatt Irán önerejéből nem tud sem létrehozni, sem fenntartani egy akkora méretű modern haderőt, amely képes lenne bármiféle támadó háborúra. A hagyományos erők legfontosabb feladata tehát a mai napig az ország katonai védelmének és belső stabilitásának biztosítása.

Ezekhez a feladatokhoz igazodnak az iráni fegyveres erők hagyományos fegyverzetének legújabb fejlesztései is. Szemben a nyugati médiában időről időre napvilágot látó, az iráni rezsim agresszivitását és veszélyességét kárhóztató cikkekkel – sőt, Ahmadinezsád elnöknek az Izrael eltörlésével fenyegetőző megnyilvánulásával is – ezek a fejlesztések alapvetően védelmi jellegűek. Az új fegyverekről szóló hangzatos

bejelentések nem az ország kifelé irányuló agresszív szándékait jelzik: Irán geopolitikai környezetét figyelembe véve ilyesféle hagyományos katonai agresszióknak sem értelme, sem győzelmi esélye nem lenne. Ezek a megnyilatkozások sokkal inkább szólnak a hazai közönségnek, demonstrálандó az ország erejét, illetve azt a képességét, hogy szükség esetén adekvát választ tud adni egy külső támadásra. Irán számára sokkal költséghatékonyabb és kevésbé kockázatos megoldás, ha regionális biztonságpolitikai céljait különféle katonai- és terrorcsoportok pénzzel, kiképzéssel és fegyverrel történő támogatásával kísérli meg elérni, semhogy nyíltan támadásra használja az iráni fegyveres erőket. Annál is inkább, mert bármiféle iráni részről indított nyílt támadás azonnal megadná a legitimitációt egy nagy erejű amerikai válaszcsapásra, ezt pedig Teheránnak mindenáron el kell kerülnie.

A hagyományos erők fejlesztései – nincs új a nap alatt?

Az alapvetően védelmi jelleg mellett az iráni katonai fejlesztéseket az is meghatározza, hogy a hosszú ideje tartó embargó miatt modern nyugati fegyverekhez és technológiákhoz lényegében nem juthatnak hozzá. Ebből következően egyrészt igyekeznek az újításokat a meglévő hazai

technológiai háttérrel gyártható és karbantartható eszközökre alapozni, másrészt meghatározó fontosságú mind a kész fegyverrendszerek, mind a különféle részegységek más országokból származó importja. Noha Teherán mindig nagy nyilvánosság előtt mutatja be önállóan fejlesztett fegyvereit, az iráni védelmi erők legütőképesebb, modern eszközei döntő többségükben külföldről származnak. A fő források Oroszország, Kína és Fehéroroszország – ez a három, fejlett hadiiparral rendelkező állam szoros katonai kapcsolatokat ápol Iránnal. Az iráni légvédelem kulcselemét képezik az Oroszországtól vásárolt *Pancir (Pantsyr)* és *Tor M1* önjáró légvédelmi rendszerek, valamint a Forradalmi Gárda Szuhoj–25-ös csatarepülőgépei és helikopterei is.

Ahmadinezsád elnök 2007. májusi, fehéroroszországi látogatása minden bizonnyal szándékosan esett az évente megrendezett nagy minszki fegyverkiállítás, a MILEX 2007 idejére. (A fehérorosz és orosz haditechnika közel-keleti népszerű-

Iráni fegyverbeszerzés Fehéroroszországon keresztül?

A *Jane's* nemzetközi haditechnikai szaklap 2008. január 17-én terjedelmes cikket közölt, mely szerint Oroszország és Irán megállapodtak arról, hogy a perzsa állam SZ-300-as légvédelmi rakétákat vásárol Moszkvától. Az elemzés szerint ezzel közel egy időben pedig már befejeződéshez közeledtek azok az iráni-fehérorosz tárgyalások, amelyek két SZ-300PT rendszer összesen 140 millió dollárért történő eladásáról szóltak – azaz folytatódni látszik az 1990-es évek végétől ismerős tendencia, hogy Oroszország Fehéroroszországon keresztül ad el fegyvereket a különféle „lator” államoknak. A megoldás kétségtelen előnye, hogy Oroszország nemzetközi megítélésén nem esik folt, a bevétel megosztására pedig a minszki autoriter rendszer közismerten átláthatatlan viszonyai között bizonyára megvannak a megfelelő csatornák. A *Jane's* értesülését minden érintett oldal határozottan cáfolta.

ségét jelezte az is, hogy Minszkben számos gyártó homokszínűre festett eszközöket állított ki.). A narancsos forradalom előtt az ukrán védelmi iparnak is fontos vevője volt Irán, mostanra azonban ezek a kapcsolatok már sokkal kevésbé intenzívek.

Légierő

Viszonylag nagy nyilvánosságot kapott, hogy Irán egy éven belül már a második új harcirepülőgép-típust mutatja be. A hatvanas években gyártott amerikai Northrop F-5-ös könnyű vadászgépre erősen hasonlító *Száeqe (Saeqeh)* repülőgépről 2006-ban publikálták az első információkat. Az eredeti F-5-től külsőre csak a beömlőnyílások formájában, a szárny elhelyezkedésében, illetve a nagyobb manőverezést biztosító iker függőleges vezérsíokban különböző iráni repülőgép valós képességeiről semmilyen érdemi információ nem áll rendelkezésre. Noha az iráni légierő parancsnoka az amerikai F/A-18 Hornettel egyenértékű gépként beszélt róla, ez minden bizonnyal túlzás. A nyugati embargó miatt az Irán által még mindig nagy számban rendszerben tartott F-5 *Száeqe* nevű változatába valószínűleg ukrán gyártmányú radarberendezés, orosz műszerek, illetve kínai elektronika került, és modernizálták a hajtóművét is. Hasonló lehet a helyzet az ugyancsak az F-5 klónjának tűnő, *Azarahs (Azaraksh)* nevű, 2007 augusztusában bemutatott, de állítólag már 1997 óta repülőképes támadó repülőgéppel is.

Noha mind a *Száeqe*, mind az *Azarahs* ugyanarra a közel negyven esztendőes repülőgépre épülnek, hiba volna őket eleve elavult, hasznavehetetlen eszközöknek tekinteni. Az eredeti F-5-ösnek ugyanis volt egy kortársaihoz képest óriási előnye, ami

a mai napig egyedülállóvá teszi, mégpedig a mérete. Hihetetlenül kicsi, szinte apró repülőgépről van szó, melynek a fesztávolsága kevesebb, mint tíz méter, és tömege alig öt (!) tonna. (Összehasonlításképpen: egy F-16-os vadászrepülőgép üres tömege majdnem nyolc és fél, míg egy MiG-29-esé közel tizenegy tonna.) Emellett kicsi a karbantartás-igénye, és nagyon rövid kifutópályáról is levegőbe tud emelkedni. Feltételezhető, hogy az iráni fejlesztők igyekeztek megtartani ezeket a jó tulajdonságokat – az eredmény tehát valószínűleg egy olyan többcélú vadászrepülőgép, amely kis méreténél és igénytelenségénél fogva nagyon jól rejthető, és üzemeltethető tábori illetve szükségrepülőtekről is. (Nem szabad elfelejteni, hogy Irán nagy erejű amerikai és/vagy izraeli légitámadások visszaverésére, vagy legalábbis túlélésére készül – ezek a támadások pedig nyilvánvalóan először az iráni légierőt próbálják majd harcképtelenné tenni.) Emellett a modernizált elektronikának köszönhetően a gépek eséllyel kísérhetik meg robotrepülőgépek lelövését (ami egy amerikai támadással számolva szintén fontos feladat lehet), földi támadó feladatok végrehajtását, és szükség esetén légi harcban is bevethetőek.

Kis hatótávolságuk ugyanakkor nem teszi lehetővé, hogy a potenciális ellenség hátországra is csapást mérjenek. Az eredeti F-5-ös hatótávolságát alapul véve Izrael területét még póttartállyal is alig érnék el, nem beszélve arról, hogy közben át kellene haladniuk az Egyesült Államok által ellenőrzött Irak fölött... A csapásmérő egységek számára tehát a fő potenciális célpontok vagy az Irak keleti részén állomásozó amerikai csapatok, vagy a Perzsa (Arab)-öböl amerikai flottaegységei, esetleg az öbölbeli tankhajóforgalom lehetnek. Az azonban teljességgel kizárható, hogy

az iráni légierő elsőként indítana támadást, egy ilyen akció ugyanis egyrészt azonnal megadná a legitimitációt az Egyesült Államoknak a katonai beavatkozásra, másrészt az amerikaiak általános légi fölénye, valamint a rendkívül erős légvédelem miatt aránytalanul nagy veszteségekkel is járna. A légierő új eszközei tehát inkább elrettentési, védelmi és demonstratív célokat szolgálnak, semmint tényleges agresszív szándékot jeleznek.

Noha első hallásra meglepőnek tűnhet, de hasonló a helyzet a nemrégiben bemutatott *Qászed* (*Qassed*) nevű „okos bombával” – valójában robotrepülőgéppel – is, amely Irán első saját fejlesztésű precíziós fegyvere. A 900 kilogramm tömegű eszköz a hivatalos bejelentés szerint 20 kilométeres távolságból indítva is képes megsemmisíteni az ellenfél politikai és gazdasági létesítményeit, ahogy azt Mosztafa Mohammed Naddzsár védelmi miniszter augusztus végén bejelentette. Noha expozéjában a miniszter elsősorban Izraelről beszélt, mint lehetséges célpontról, a fentiek értelmében egy Izrael elleni iráni légitámadásnak gyakorlatilag nulla esélye volna a sikerre. Az új fegyver így inkább a térségbeli amerikai flottaegységekre jelenthet érdemi veszélyt – amint arra egyébként Amir Amíni tábornok, az iráni légierő parancsnokhelyettese is utalt, amikor a *Qászed* univerzális, földi és tengeri célpontok ellen egyaránt eredményes bevetetőségét dicsérte.

Haditengerészet

Irán a hosszú ideje tartó embargó miatti technológiai elszigeteltségben néhány meglepő, de korántsem irracionális fegyverfajtaival is előrukkolt. Különösen érdekesek a törpe tengeralattjárók, amelyeket

Incidens a Hormuzi-szorosban 2008. január 6-án. A hajnali órákban az amerikai flottának a Hormuzi-szoroson áthaladó három egységét nagy sebességgel öt iráni könnyű járőr-hajó közelítette meg. Az iráni járőrök rádión felszólították az amerikai hajókat, hogy azonosítsák magukat, ami meg is történt. Ezzel egy időben viszont az amerikaiak fenyegető angol nyelvű rádióüzenetet kaptak: „Közeledem hozzátok. Másodperceken belül fel fogtok robbanni!” Az amerikai parancsnok először rádión távozásra szólította fel az iráni hajókat, majd figyelmeztető sípjelzéseket is adott. Az irániak tovább közeledtek, mintegy 200 méteres távolságra értek. Az amerikai hajók ekkor feléjük fordították a fedélzeti fegyvereket, ezután az iráni gyorsnászádok távoztak. Fegyverhasználatra egyik fél részéről sem került sor.

Az incidenst követő napokban kiderült, hogy a fenyegető rádióadás nem az iráni járőrnászádokról érkezett, hanem csak azok irányából, de valahonnan a partról. Erre utalt többek között, hogy a fenyegető adáson más hang beszélt, mint a járőrhajók által küldött korábbi, azonosítást kérő üzeneten, és a felvétel nem volt háttérzaj sem, ami pedig egy nagysebességű, nyitott gyorsnászádról rádióvzva elkerülhetetlen lett volna. Több forrás is emleget egy évek óta működő, Filipino Monkey gúnynevű, nem hivatalos, angol nyelvű iráni rádióadót, amely rendszeresen küld fenyegető üzeneteket és különféle trágárságokat az amerikai hajóknak. Általában semmiféle jelentőséget nem tulajdonítanak neki – most azonban a meglévő feszültségek miatt kis híján katasztrófát okozott. Hivatalos és nem hivatalos amerikai források szerint ugyanis csak másodperceken múlt, hogy az amerikai hajók tüzet nyissanak az iráni egységekre. Ha pedig azok viszonozzák a tüzet, netán sikerül elsüllyeszteniük valamelyik amerikai hajót – ami 200 méteres távolságból torpedóval vagy rakétával egyáltalán nem lehetetlen – a megtorlás valószínűleg elkerülhetetlen lett volna.

speciálisan a Perzsa (Arab)-öböl sekély vizében végrehajtandó aknatelepítési és felderítési feladatokra fejlesztettek ki. Az elképzelés nem előzmények nélküli: a második világháború alatt az olasz haditengerészet törpe tengeralattjárói meglepően

eredményesek voltak a brit támaszpontok elleni támadásokban. Figyelemre méltók ezeknek az eszközöknek a relatíve alacsony előállítási költségei, valamint anyag- és emberigénye is.

Az első iráni törpe tengeralattjárót 2000-ben mutatták be. Ez a típus kétfős személyzete mellett még három bűvart is szállíthat. Azóta elkészült egy ennél valamivel nagyobb változat is, amit még Ahmadinezsád elnök is kipróbált. A kisméretű, ugyanakkor a Perzsa (Arab)-öböl viszonyai között viszonylag komoly, 5-600 kilométeres hatósugarú, torpedóval vagy rakétával felszerelt tengeralattjárók ideálisak lehetnek a régió olajtanker-forgalma elleni támadásokhoz, amelyek a nemzetközi olajpiac érzékenysége miatt komoly pénzügyi megrázkódtatásokat válthatnak ki, de veszélyt jelenthetnek az itteni amerikai flotta kevésbé védett szállító és ellátó egységeire is. Arra azonban semmiféle jel nem utal, hogy meglévő tengeri erejét Irán támadó jellegű feladatokra kívánná használni, hiszen a meglévő – tíznél vélhetően kevesebb – tengeralattjáró erre nem is volna elegendő. A brit haditengerészek közelmúltbéli elfogása is inkább diplomáciai nyomásgyakorlási eszköznek volt tekinthető. Ezek a fejlesztések inkább a térségbeli nyomasztó amerikai haditengerészeti főlény költséghatékony ellensúlyozására tett kísérletként értékelhetők. A 2008 januárjában a Hormuzi-szorosban történt incidens viszont – a brit haditengerészek ügye mellett – már a második olyan esemény volt, amely rávilágít a térség egy további biztonságpolitikai problémájára, jelesül a különféle nemzetiségű katonai egységek túlságosan magas koncentrációjára, és az ebből fakadó kockázatokra.

A szárazföldi határok – és kisebb részben a légterek is – egyértelmű, betartható korlátozásokat jelentenek mind az iráni,

mind a térségbeli nemzetközi fegyveres erők tevékenysége számára, és ezek szándékos megsértésétől az esetek nagy többségében minden fél óvakodik. Kivételt képeznek az Irán felett időről időre nagy magasságban végrehajtott amerikai felderítő repülések, amelyek ellen Irán – megfelelő légvédelmi fegyverek híján – legfeljebb diplomáciai eszközökkel léphet fel.

A tengeren viszont más a helyzet. A Perzsa (Arab)-öbölben, és különösen a Hormuzi-szorosban eleve nagyon kis területre koncentrálódik a hajóforgalom, a nemzetközi vizek és az iráni felségterület határa pedig nincs egyértelműen kijelölve, így a körülményekből adódik, hogy az iráni haditengerészeti egységek igen gyakran találkoznak a nemzetközi erők különféle hadihajóival. Ez pedig a térségbeli feszültségeket tekintve – mindkét oldal vonatkozásában – magában hordozza a túlreagálás veszélyét, amelynek beláthatatlan következményei lehetnek.

Szárazföldi erők

Az iráni szárazföldi erők fegyverzete kiválóan illusztrálja egy hosszú ideje technológiai embargó alatt lévő ország fejlesztési lehetőségeit. Az első lépés a különböző külföldi típusok lemásolása, és hazai ipar lehetőségeire alapuló továbbfejlesztése. Ezt követi azután a teljesen önálló tervezésű típusok megjelenése. Irán harckocsi- és páncélozott harcjármű-programját is ez a tendencia jellemzi. Részben a technológiai elszigeteltségre, részben a véges mennyiségű erőforrásra vezethető vissza az a sajátosság is, hogy Irán törekszik a már meglévő fegyverrendszerek minél kevesebb módosítással történő „párosítására” – így állítanak össze „saját” harckocsit orosz és amerikai fődarabokból, így kerül légvédelmi gépjármű gyalogsági harcjárműre stb.

A *Zulfikar (Zulfiqar)* közepes harckocsi első változata alapvetően a szovjet T-72-es, illetve a forradalom előtti időből származó amerikai M-48 és M-60-as típusok alkatrészeinek felhasználására épült. A futómű az amerikai járművek mintáját követte, míg a 125 mm-es löveg a T-72-ből származott. (A T-72 egy módosított változatát Irán Szafir-74 jelzéssel tartja rendszerben.) Az 1990-es évek végén megjelent, csak kis számban gyártott *Zulfikar-2*-es leginkább tesztjárműnek volt tekinthető, amelyen kipróbálták az alaptípus továbbfejlesztésének lehetőségeit, részben a széthulló Varsói Szerződés országaiból mintaként beszerzett páncélosok megoldásaiból is okulva. A legújabb, *Zulfikar-3*-as változatot 2003 szeptemberében mutatták be egy teheráni katonai felvonuláson. A korábbi verziókhöz képest saját fejlesztésű eszközökkel modernizálták a jármű futóművét és tűzvezető rendszerét, valamint erősebb motort kapott. Az ágyút automata töltőberendezéssel szerelték fel, ami valószínűsíti, hogy a személyzet létszáma az eddigi négy főről háromra csökkent.

Az alapvetően nyugati mintákat követő *Zulfikar* sorozattal ellentétben a kilencvenes évek végén megjelent *Toszan (Tosan)* könnyű harckocsi Irán saját fejlesztése, noha a brit gyártmányú Scorpion könnyű harckocsi – amelyet Irán a mai napig rendszerben tart – láthatóan befolyásolja a jármű kialakítását. A típusról rendkívül keveset lehet tudni, alig néhány fénykép látott róla napvilágot. A járművet a gyorsreagálású erők számára fejlesztették ki, levegőben is szállítható, emellett képes nagy távolságokat közúton saját futóművén megtenni (a „normál” harckocsikat nagy távolságok megtételéhez általában speciális utánfutókon szállítják a futómű kímélése érdekében). A *Toszan* felszerelhető gépjárművel, illetve létezik egy 90 mm-es lö-

veggel ellátott változat is. Ennek az az érdekessége, hogy a nagyon rövid csövű ágyút nem zárt toronyba építették, hanem egy forgatható állványra szerelték. A fegyvert egy ember működteti, aki a löveg mögött áll – a megjelent fénykép tanúsága szerint deréktól felfelé mindenfajta páncélvédelem nélkül. Ennek alapján valószínűsíthető, hogy a járművet alapvetően feldehítő, illetve különleges műveletekhez fejlesztették ki, nem pedig nyílt ütközetben való részvételre szánták.

A harckocsik mellett Irán több, valamilyen mértékben saját fejlesztésű páncélozott harcjárművet is rendszerben tart. Az iraki–iráni háború idején tervezett *Boráq* (*Boragh*) a kínai Type 86-os típus erősebb páncélzattal, jobb érzékelőkkel és futóművel ellátott továbbfejlesztett változata, amely viszont a szovjet BMP–1 másolata. A 13 tonnás, úszóképes *Boráq*ot előállító Sahíd Koláhdúz (Saheed Kolahdooz) üzemben licenc alapján BMP–1 járművek is készülnek. Az orosz eredetihez hasonlóan a *Boraq* egyes változatai is felszerelhetők páncéltörőrakéta-indító berendezéssel, a rendszer az orosz 9M14 rakéták helyett azonban az 1980-as években az úgynevezett Irán–kontra botrányral összefüggésben Iránba került amerikai TOW rakéták iráni klónjára, a *Túfánra* (*Toophan*) épül.

A *Kobra* vagy BMT–2 jelzésű páncélozott jármű már önálló fejlesztés. Az igen alacsony kialakítású eszköz sorozatgyártása 1997 körül kezdődött. A BMT–2 felszerelhető 30 mm-es gépágyúval, illetve az orosz ZSU–23-2 ikercsövű könnyű légvédelmi gépágyú Iránban gyártott változatával is.

Ugyanez a „párosítási” tendencia figyelhető meg az önjáró lövegek területén is. A *Raad–1* a szovjet 2S1 122 mm-es önjáró löveg iráni verziója, lényegében változatlan kialakítással. Létezik azonban egy olyan változat is, amelyen a *Raad–1* tor-

nyát *Boráq* alvázra szerelték, feltételezhetően azért, mert ennek megoldották a hazai gyártását, az egységesítés pedig a karbantartást is egyszerűsíti.

A katonai atomprogram néhány kérdése

Az iraki haderő által a háborúban tömegesen alkalmazott harci gázok keserves lelkét adtak Iránnak a tömegpusztító fegyverek hatékonyságából és elrettentő erejéből. A fenti tényezőkkel együtt ez a tapasztalat vezetett az iráni katonai atomprogram vélelmezett beindításához. (Ez szervesen kapcsolódik a már a sah idejében meghirdetett, Khomeini által leállított, majd a nyolcvanas évek közepe táján újraindított polgári célú nukleáris programhoz, ami azonban jelen elemzésünknek nem tárgya.)

Önmagában az atomfegyver birtoklása természetesen még kevés, ha nem párosul megfelelő célbajuttató eszközök meglétével. Noha voltak hírek arról, hogy potenciális hordozóeszköz gyanánt Irán távirányítású könnyű repülőgépekkel is kísérletezett, a fejlesztés fő iránya természetesen a rakéta-technika. Az utóbbi években Irán figyelemreméltó eredményeket ér el mind a harcászati, mind a hadászati rakéták terén. A *Seháb* (*Shehab*)–3-as rakétának már létezik közel 2000 kilométeres hatósugarú, több robbanófejes harci résszel felszerelt változata is, a régebbi, kevésbé bonyolult modellekből pedig több száz áll az iráni haderő rendelkezésére. Hozzá kell tennünk azonban, hogy csak hagyományos töltettel felszerelve a mégoly fejlett hadászati rakéták sem képviselnek stratégiai elrettentő erőt. Noha természetesen jelentős kárt képesek okozni, arra mégsem elegendők, hogy a potenciális ellenfelet visszatartsák a támadástól. Különösen igaz ez Irán eseté-

ben, ahol az ország két legnagyobb stratégiai ellenfele, az Egyesült Államok és Izrael egyaránt fejlett – noha közel sem tökéletes – rakétaelhárító fegyverekkel rendelkezik.

Ha figyelembe vesszük, hogy Irán mennyi energiát fektet rakéta programjának fejlesztésébe, megállapítható, hogy ezek az erőfeszítések erősen túlzóak, már-már fölöslegesek lennének, ha az ország nem ambicionálná hosszú távon a „rakétákhoz tartozó” tömegpusztító fegyverek megszerzését, amelyek segítségével valóban komoly elrettentő kapacitásra tehetne szert. Erre Teheránnak annál is inkább szüksége van, mert a térség összes többi közép- és nagyhatalma rendelkezik atomfegyverrel, egyedül Irán nem. Izrael, a „kis sátán” atomprogramjáról 1986-ban láttak napvilágot az első, Mordehai Vanunu renegát atomtudós által publikált információk. Noha az izraeli védelmi stratégiának azóta is kulcseleme, hogy nem nyilatkoznak róla, van-e az országnak atomfegyvere, a nemzetközi biztonságpolitikában Izraellel *de facto* atomhatalomként szokás számolni. A régió további két befolyásos államának, Indiának és Pakisztánnak ugyancsak van atomfegyvere. Nem hagyhatók figyelmen kívül Oroszország szándékai és ambíciói sem, különösen mert Moszkva az ENSZ BT állandó tagja is.

A térségben a Kuvait felszabadításáért vívott 1991-es háború óta katonailag folyamatosan jelen van az Egyesült Államok. Ráadásul Washington a kilencvenes évek végétől kezdve egyre több támaszpontra tett szert Irán északi szomszédságában, a Kaukázusban, illetve Közép-Ázsia volt szovjet tagállamaiban. Az Afganisztánban 2001 óta zajló koalíciós hadműveletek, majd az Irak ellen 2003-ban indított háború pedig Irán szemszögéből nézve teljesé tette az ország bekerítését, amit csak súlyosbított a Bush-adminisztráció ismét élesedő retorikája.

A fentiek figyelembevételével tehát az igazi kérdés nem az, hogy akar-e Irán atomfegyvert. Ennél sokkal fontosabb, hogy mire szándékozik majd azt használni. Ennek megértéséhez Észak-Korea sok szempontból tanulságos példa lehet. Amióta Phenjannak sikerült kísérleti atomrobbantást végrehajtania, alapvetően változott meg a nemzetközi közösségnek, és mindenekelőtt az Egyesült Államoknak az országhoz való hozzáállása. A rezsim fegyveres akcióval való megdöntése érzékelhetően lekerült a napirendről, és nagyobb súlyt kapott a problémák tárgyalásos rendezése.

Hasonló megfontolásai lehetnek a teheráni vezetésnek is. Ennek kapcsán úgy tűnik, hogy a nyugati közvélemény hajlamos megfélemedezni a hidegháború egyik fontos tapasztalatáról. Jelesül arról, hogy a nukleáris fegyverek sokkal inkább a békét kölcsönösen szavatoló eszközök, mintsem valódi támadó fegyverek. Alapvető hadászati elv ugyanis az arányos válasz szükségessége – azaz atomfegyver bevetésére atomfegyver alkalmazása a válasz. Ezen a ponton kell számításba venni a mennyiség kérdését. Még ha Irán képes is lesz nukleáris fegyvert előállítani, ez kezdetben semmiképp sem lesz több két-három, viszonylag primitív kísérleti bombánál. A fegyver rakétákra való felszerelhetőségének megoldása majd csak az ezután következő lépés lesz.

Mindössze néhány fegyver birtokában pedig katonai szempontból kizárható, hogy Irán elsőként indítana támadást akár Izrael területére, akár az Egyesült Államok térségbeli erői ellen. A kezdetben meglévő korlátozott számú atomfegyver ugyanis semmiképp sem volna elegendő ahhoz, hogy harcképtelenné tegye az ellenfél hasonló fegyvereit. A szükségszerűen bekövetkező tömeges nukleáris válaszcsapás pedig minden bizonnyal végérvényesen romba

döntené Iránt. Ezzel szemben Teherán szempontjából már néhány bomba is elegendő lehet ahhoz, hogy mindenkit elretentsen a rendszer létét fenyegető katonai támadástól – hiszen ettől kezdve nem volna kizárható, hogy az iráni hagyományos fegyveres erők esetleges vereségét látva a rezsim „minden mindegy” alapon parancsot adna a meglévő atomfegyverek bevetésére. Ez azonban csak a legrosszabb esetre fenntartott forgatókönyv lehetne, valójában az atomfegyver birtoklása minden bizonynyal Irán esetében is garantálná az ország nagy erejű külső támadás elleni védelmét.

Összefoglalva tehát megállapítható, hogy a hagyományos fegyveres erők fejlesztéseikhez hasonlóan az iráni katonai atomprogram is alapvetően önvédelmi-elrettentő jellegű lehet. Hozzá kell tennünk azonban, hogy jelenleg semmiféle nemzetközi vizsgálat nem támasztja alá,

hogy Irán továbbra is folytatná katonai célú atomprogramját. A nagy vihart kavart, 2007 végén napvilágot látott CIA-jelentés is azt állította, hogy az ország már 2003-ban felfüggesztette a katonai atomprogramját. Igaz, hogy a jelentés pontosságát mind a Bush-adminisztráció, mind Nagy-Britannia fenntartásokkal kezelte, arra hivatkozva, hogy Irán megtéveszthette a CIA-t, ráadásul a szövegben is csak „felfüggesztés” szerepel, ami nem zárja ki a program esetleges újraindítását. Kétségtelenül vannak arra utaló jelek – általánosságban véve az Egyesült Államok egyre fenyegetőbb fellépése valószínűleg kivált ilyen jellegű hatást, konkrétan pedig a folytatódó iráni rakétafejlesztés – hogy az atomfegyver előállítására nem került le véglegesen a napirendről, ezt azonban jelen cikk lezárásának idején bizonyítani nem lehet. ■

Nemzet és biztonság

A folyóirat kapható a hírlapárusoknál és előfizethető, megrendelhető a

STÚDIÓ KÖNYVESBOLTBAN

1138 Budapest, Népfürdő u. 15/d.

Nyitva tartás:

hétfő–csütörtök 8–16 óráig,

péntek 8–15 óráig

Telefon: 359-6461, 359-1964

e-mail: megrendeles@studiokonyvesbolt.hu

A könyvesboltban katonai- és biztonságpolitikai, hadtörténeti és haditechnikai könyvek széles választékban kaphatók.